NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER
prednesené 20. októbra 2005 [1]

I — Úvod

1. Schengenské *acquis* zahŕňa:

a) dohodu uzavretú 14. júna 1985 v luxemburskom meste, podľa ktorého dostala názov, medzi tromi členskými štátmi Hospodárskej únie Beneluxu, Spolkovou republikou Nemecko a Francúzskou republikou o postupnom zrušení kontrol na ich spoločných hraniciach; [2]

b) dohovor vykonávajúci túto dohodu, ktorý tie isté zmluvné strany uzavreli 19. júna 1990 (ďalej len „dohovor"); [3]

c) protokoly a nástroje pristúpenia iných členských štátov, vyhlásenia a akty prijaté výkonným výborom zriadeným Dohovorom a deklarácie prijaté orgánmi, ktorým výkonný výbor zveruje rozhodovaciu právomoc. [4]

2. Protokol (č. 2) pripojený k Zmluve o Európskej únii a Zmluve o založení Európskeho spoločenstva (ďalej len „protokol") začleňuje tento súbor právnych noriem do rámca Európskej únie a v súlade s prvým pododsekom článku 2 ods. 1 protokolu sa uvedený súbor právnych noriem uplatňuje v 13 členských štátoch uvedených v článku 1

1 — Jazyk prednesu: španielčina.
2 — Ú. v ES L 239, 2000, s. 13.
3 — Ú. v. ES L 239, 2000, s. 19.
4 — Ú. v. ES L 239, 2000, s. 63 a nasl.

vrátane Belgického kráľovstva,[5] odo dňa vstupu Amsterdamskej zmluvy do platnosti (1. máj 1999).

3. Podľa článku 6 protokolu sú Islandská republika a Nórske kráľovstvo povinné vykonať a rozvíjať Schengenské *acquis*, ktoré bolo v týchto krajinách v platnosti od 25. marca 2001.[6]

4. Návrh na začatie prejudiciálneho konania podaný Hof van Cassatie, Belgicko, poskytuje Súdnemu dvoru príležitosť zaoberať sa po tretí krát[7] výkladom článku 54 dohovoru, ktorý stanovuje zásadu *ne bis in idem*, ako aj analýzou uplatňovania zásady *ratione temporis* a definovaním pojmu *idem*.

II — Právny rámec

A — *Právo Spoločenstva*

5. Úvodné ustanovenia protokolu stanovujú, že Schengenské *acquis* je zamerané na rozvoj európskej integrácie a najmä na umožnenie rýchlejšieho rozvoja Európskej únie v oblastiach slobody, bezpečnosti a práva.

5 — Ďalšími štátmi sú Dánske kráľovstvo, Spolková republika Nemecko, Helénska republika, Španielske kráľovstvo, Francúzska republika, Talianska republika, Luxemburské veľkovojvodstvo, Holandské kráľovstvo, Rakúska republika, Portugalská republika, Fínska republika a Švédske kráľovstvo. Spojené kráľovstvo a Írska republika sa k tomuto projektu nepripojili úplne a rozhodli sa pre čiastočnú účasť [rozhodnutie Rady 2000/365/ES z 29. mája 2000 (Ú. v. ES L 131, s. 43, Mim. vyd. 19/001, s. 178) a rozhodnutie Rady 2002/192/ES z 28. februára 2002 (Ú. v. ES L 64, s. 20, Mim. vyd. 19/004, s. 211) sa týkajú žiadostí obidvoch členských štátov, aby sa na nich vzťahovali niektoré ustanovenia Schengenského *acquis*]. Dánsko má osobitné postavenie, ktoré mu dovoľuje neuplatňovať rozhodnutia, ktoré budú prijaté v oblasti *acquis*. Tieto ustanovenia sú záväzné aj pre 10 nových členských štátov, a to odo dňa ich pristúpenia k Európskej únii, hoci uplatnenie viacerých týchto ustanovení závisí od rozhodnutia Rady (článok 3 aktu o podmienkach pristúpenia Českej republiky, Estónskej republiky, Cyperskej republiky, Lotyšskej republiky, Litovskej republiky, Maďarskej republiky, Maltskej republiky, Poľskej republiky, Slovinskej republiky a Slovenskej republiky a o úpravách zmlúv, na ktorých je založená Európska únia, Ú. v. EÚ L 236, 2003, s. 33).

6 — Dňa 19. decembra 1996 13 členských štátov Európskej únie, ktoré boli v tom čase signatármi Schengenskej dohody, a uvedené severské krajiny podpísali v Luxemburgu *ad hoc* dohodu, ktorá predchádzala dohode uzavretej 18. mája 1999 medzi Radou Európskej únie a Islandskou republikou a Nórskym kráľovstvom o pridružení Islandskej republiky a Nórskeho kráľovstva pri vykonávaní, uplatňovaní a rozvoji Schengenského *acquis* (Ú. v. ES L 176, s. 36; Mim. vyd. 11/032, s. 4). Článok 15 ods. 4 poslednej uvedenej dohody stanovil, aby Rada určila dátum nadobudnutia účinnosti pre nové zmluvné strany, pričom túto úlohu si Rada splnila rozhodnutím 2000/777/ES z 1. decembra 2000 (Ú. v. ES L 309, s. 24; Mim. vyd. 19/004, s. 22), ktoré určilo tento dátum všeobecne na 25. marca 2001 (článok 1).

7 — V prvých dvoch prípadoch Súdny dvor skúmal, ako sa *ius puniendi* uplatňuje v členských štátoch, a konštatoval, že zásada *ne bis in idem* sa uplatní aj vtedy, keď sa trestné konanie zastaví v dôsledku toho, že obvinený splní určité povinnosti dohodnuté so štátnym zástupcom [rozsudok z 11. februára 2003, Gözütok a Brügge (C-187/01 a C-385/01, Zb. s. I-1345), v ktorých som predniesol svoje návrhy 19. septembra 2002], ale že toto pravidlo sa neuplatní vtedy, keď je trestné konanie zastavené po tom, čo sa štátny zástupca rozhodol nepokračovať v trestnom stíhaní z dôvodu, že trestné stíhanie proti tomu istému obvinenému za ten istý čin bolo začaté v inom členskom štáte [rozsudok z 10. marca 2005, Miraglia (C-469/03, Zb. s. I-2009)].

6. Rada prijala 20. mája 1999 na základe článku 2 ods. 1 druhého pododseku protokolu rozhodnutia 1999/435/ES a 1999/436/ES o určení Schengenského *acquis* na účely stanovenia právneho základu pre všetky ustanovenia alebo rozhodnutia, ktoré tvoria *acquis*, v súlade s ustanoveniami Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva a Zmluvy o Európskej únii. [8]

7. Podľa článku 2 a prílohy A rozhodnutia 1999/436 sú články 34 EÚ a 31 EÚ, ktoré sú súčasťou hlavy VI nazvanej „Ustanovenia o policajnej a súdnej spolupráci v trestných veciach", základom pre články 54 až 58 dohovoru.

8. Tieto články dohovoru tvoria kapitolu 3, ktorá je nazvaná „Zákaz dvojitého trestu" a ktorá sa nachádza v hlave III: „Polícia a bezpečnosť".

9. Článok 54 stanovuje:

„Osoba právoplatne odsúdená jednou zo zmluvných strán nesmie byť pre ten istý čin stíhaná inou zmluvnou stranou, a to za predpokladu, že v prípade odsúdenia bol trest už odpykaný alebo sa práve odpykáva, alebo podľa práva štátu, v ktorom bol rozsudok vynesený, už nemôže byť vykonaný."

10. Článok 71 obsiahnutý v kapitole 6 („Omamné látky") hlavy III je založený na článku 30 EÚ, ako aj na článkoch 34 EÚ a 31 EÚ. Podľa prvých dvoch bodov článku 71:

„1. Zmluvné strany sa zaväzujú, že so zreteľom na existujúce Dohovory Spojených národov [v súlade s existujúcimi dohovormi Organizácie spojených národov — *neoficiálny preklad*] [Jednotný dohovor o omamných látkach z roku 1961 v znení Protokolu z roku 1972, ktorý mení a dopĺňa Jednotný dohovor o omamných látkach z roku 1961 a Dohovor OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropnými látkami z 20. decembra 1988] prijmú všetky nevyhnutné opatrenia týkajúce sa priameho alebo nepriameho predaja návykových [omamných — *neoficiálny preklad*] a psychotropných látok každého druhu, vrátane Cannabisu a vlastnenia týchto látok s cieľom predaja alebo vývozu, ktoré budú potrebné k zamedzeniu nedovoleného obchodu s omamnými látkami [s omamnými a psychotropnými látkami — *neoficiálny preklad*].

2. Pri dodržaní ustanovení článkov [Bez toho, aby boli dotknuté články — *neoficiálny preklad*] 74, 75 a 76 sa zmluvné strany zaväzujú zabraňovať a stíhať nedovolený vývoz omamných látok [omamných

8 — Ú. v. ES L 176, 1999, s. 1 a 17; Mim. vyd. 19/001, s. 136 a 152.

a psychotropných látok — *neoficiálny preklad*] každého druhu, vrátane produktov Cannabis a tiež predaj, obstarávanie [dodávku — *neoficiálny preklad*] a distribúciu týchto látok pomocou administratívnych a trestno-právnych prostriedkov.[9]

...“

B — *Dohovory Organizácie spojených národov*

11. Článok 36 jednotného dohovoru o omamných látkach podpísaného 30. marca 1961 v New Yorku stanovuje, že:

„1. S výhradou svojich ústavných predpisov urobí každá Strana opatrenia potrebné na to, aby pestovanie, produkcia, výroba, ťažba, príprava, držba, ponuka, danie do predaja, distribúcia, kúpa, predaj, dodanie z akéhokoľvek titulu, sprostredkovanie, odoslanie, tranzit, doprava, dovoz a vývoz omamných látok, nezodpovedajúce ustanoveniam tohto Dohovoru, alebo akékoľvek iné činy, ktoré by podľa názoru tejto Strany odporovali ustanoveniam tohto Dohovoru, sa považovali za trestné činy, ak sú spáchané úmyselne, a aby sa na vážne prípady vymerali primerané tresty, najmä väznenie alebo iné tresty odňatia slobody.

2. S výhradou ústavných predpisov každej Strany, jej právneho poriadku a národného zákonodarstva,

a) i) každý z priestupkov [každé z porušení zákona — *neoficiálny preklad*] uvedených v ods. 1 sa bude považovať za osobitný priestupok [za osobitné porušenie zákona — *neoficiálny preklad*], ak sa spácha v rozličných krajinách;

...

3. Ustanovenia tohto článku budú podrobené trestnému právu strany v otázkach jurisdikcie.

4. Žiadne ustanovenie v tomto článku neobmedzuje zásadu, že trestné činy, o ktorých hovoria, budú ustanovené, stíhané a trestané v súlade s vnútorným zákonodarstvom strany.“

9 — Tieto ustanovenia sa týkajú zákonného obchodu a základných kontrol.

12. Znenie článku 22 dohovoru o psychotropných látkach z roku 1971 sa v podstate zhoduje so znením článku 36 dohovoru z roku 1961.

III — Skutkové okolnosti sporu vo veci samej a prejudiciálne otázky

13. Dňa 2. októbra 2000 bol pán Van Esbroeck, belgický občan, odsúdený rozsudkom Bergens tingrett [súd prvého stupňa v Bergene (Nórsko)] z 2. októbra 2000 na trest odňatia slobody na päť rokov za trestný čin nedovoleného dovozu omamných látok (amfetamínov, hašiša, MDMA a diazepamu) do Nórska, ktorého sa dopustil 1. júna 1999.

14. Po vykonaní polovice uloženého trestu bol pán Van Esbroeck podmienečne prepustený a vrátil späť do svojej vlasti, kde proti nemu bolo 27. novembra 2002 začaté konanie, v ktorom bol obvinený z nedovoleného vývozu, ku ktorému došlo 31. mája 1999, tých istých omamných látok, ktoré o deň neskôr doviezol do Nórska. Correctionele Rechtbank van Antwerpen (trestný súd v Antverpách), Belgicko, odsúdil pána Van Esbroeck rozsudkom z 19. marca 2003, ktorý bol v odvolacom konaní potvrdený rozsudkom Hof van Beroep te Antwerpen z 9. januára 2004, na trest odňatia slobody na jeden rok.

15. Dotknutá osoba podala proti tomuto rozsudku kasačný opravný prostriedok, v ktorom sa odvolávala na porušenie zásady *ne bis in idem* uvedenej v článku 54 dohovoru.

16. Pred vydaním rozhodnutia položil Hof van Cassatie Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Má sa článok 54 [DVSD] vykladať v tom zmysle, že ho môže uplatniť belgický súd voči osobe, ktorá je stíhaná v Belgicku po 25. marci 2001 pred trestným súdom za ten istý čin, ako je ten, za ktorý bola súdená a odsúdená rozsudkom nórskeho trestného súdu z 2. októbra 2000, pričom trest alebo iné opatrenie uložené za tento trestný čin už boli vykonané, aj v tom prípade, keď podľa článku 2 ods. 1 [dohody] bude článok 54 [DVSD] vykonávaný a uplatňovaný v Nórsku až od 25. marca 2001?

V prípade, ak je odpoveď na prvú otázku kladná:

2. Má sa v dôsledku toho článok 54 [DVSD] v spojení s článkom 71 toho istého dohovoru vykladať v tom zmysle, že trestné činy držby na účel vývozu

a dovozu, ktoré sa vzťahujú na tie isté omamné a psychotropné látky akéhokoľvek druhu vrátane Cannabisu a ktoré sú ako vývoz a dovoz trestne stíhané v rôznych štátoch, ktoré podpísali [DVSD] alebo v ktorých sa Schengenské *acquis* vykonáva a uplatňuje, sa majú v zmysle uvedeného článku 54 považovať za ‚ten istý čin'"?

IV — Konanie pred Súdnym dvorom

17. V tomto konaní predložili písomné pripomienky pán Van Esbroeck, Komisia, a holandská, česká, rakúska, poľská a slovenská vláda. Na pojednávaní, ktoré sa uskutočnilo 22. septembra 2005, prednesli ústne vyjadrenia zástupcovia pána Van Esbroecka, Komisie a holandskej a českej vlády.

V — Analýza prejudiciálnych otázok

A — *Povaha a podstata zásady ne bis in idem*

18. V návrhoch vo veci Gözütok a Brügge (body 48 a nasl.) som uviedol, že článok 54 dohovoru je skutočným vyjadrením zásady, ktorá pokiaľ ide o to isté protiprávne konanie, bráni tomu, aby bolo proti osobe vedených viacero trestných konaní a aby bola prípadne opakovane potrestaná, pretože by v takom prípade išlo o opakovaný výkon *ius puniendi*, ktorý je neprípustný.

19. Ďalej som uviedol, že táto zásada je založená na dvoch pilieroch nachádzajúcich sa v každom právnom systéme: právnej istote a spravodlivosti. Osoba, ktorá porušila zákon, musí vedieť, že vykonaním trestu už odpykala svoju vinu a že jej nehrozí ďalší trest. Ak je osoba zbavená viny, musí mať istotu, že proti nej nebude v budúcnosti začaté nové konanie, v ktorom by bola znovu odsúdená.

20. Netreba ďalej zabúdať na to, že každý trest má dva ciele: potrestať a odstrašiť. Je určený na to, aby potrestal určité zlé správanie a odradil tak osoby, ktoré sa daného porušenia dopustili, ako aj ďalších možných páchateľov trestných činov od protiprávneho konania. Musí byť preto primeraný k týmto účelom a musí zachovávať rovnováhu, aby zabezpečil odplatu za trestané konanie a zároveň slúžil ako príklad. Zásada spravodlivosti, ktorej nástrojom je pravidlo proporcionality, tak zabraňuje kumulácii trestov.

21. Zásada *ne bis in idem* teda spočíva na dvoch základoch. Po prvé je vyjadrením súdnej ochrany občanov proti *ius puniendi*, odvodenej od práva na riadny a spravodlivý proces, [10] a ako taká je zakotvená v ústavách viacerých štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Schengenskej dohody. [11] Po druhé ide o štrukturálnu požiadavku právneho systému a jej zákonnosť je založená na rešpektovaní *res judicata*. [12]

22. Táto dualita musí byť vodidlom pri hľadaní odpovedí na otázky položené Hof van Cassatie, avšak zreteľ treba brať aj na cieľ článku 54 dohovoru.

B — *Cieľ zásady ne bis in idem v rámci Schengenu*

23. Článok 54 dohovoru [13], ktorý priznáva zásade *ne bis in idem* medzinárodnú platnosť, obsahuje pravidlo smerujúce k vytvoreniu spoločného priestoru slobody, bezpečnosti a práva, čo je cieľom európskej integrácie.

24. Postupné zrušenie kontrol na hraniciach je nevyhnutným krokom k spoločnému priestoru, hoci odstránenie administratívnych prekážok je výhodné pre všetkých vrátane tých, ktorí využívajú zníženie kontrol na rozšírenie svojich protiprávnych aktivít.

25. Z tohto dôvodu je dôležité, aby bola osobitne v oblasti polície a bezpečnosti rozšírená spolupráca medzi štátmi, ktoré sa tak stanú protagonistami v boji proti zločinu v celej európskej spoločnosti tým, že budú navzájom spolupracovať pri zachovávaní poriadku. Tento zvýšený dôraz na stíhaní

10 — Je takisto možné tvrdiť, že zásada *ne bis in idem* chráni dôstojnosť človeka pred neľudským a ponižujúcim zaobchádzaním, pretože opakované trestanie za to isté porušenie zákona treba za také zaobchádzanie považovať.

11 — Zásada *ne bis in idem* ako záruka pre občana je obsiahnutá v niekoľkých medzinárodných zmluvách, ako sú napríklad Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach z 19. decembra 1966 (článok 14 ods. 7) a Protokol č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (článok 4). Tieto ustanovenia sa však zaoberajú zásadou v kontexte vnútroštátneho práva, teda tým, že zabezpečujú jej uplatnenie na základe vlastného vnútroštátneho práva. Výbor OSN pre ľudské práva bol toho názoru, že článok 14 ods. 7 uvedeného paktu sa neuplatňuje na rozhodnutia so silou *res judicata* prijaté v iných štátoch (rozhodnutie z 2. novembra 1987, CCPR/C/31/D/204/1986).

12 — Dôraz na tieto body kládol Vervaele, J. A. E.: „El principio *ne bis in idem* en Europa. El Tribunal de Justicia y los derechos fundamentales en el espacio judicial europeo", *Revista General de Derecho Europeo*, č. 5, október 2004 (www.iustel.com).

13 — Vychádza zo skoršieho ustanovenia Bruselského dohovoru z 25. mája 1987 o uplatnení zásady *ne bis in idem*, ktoré sa aj napriek malému úspechu stalo základom pre znenie článkov 54 až 58 dohovoru, tak ako to uviedol Blanco Cordero, I.: „El principio *ne bis in idem* en la Unión Europea", *Diario La Ley*, č. 6285, 30. júna 2005.

trestných činov však musí byť dosiahnutý bez toho, aby boli dotknuté nescudziteľné práva, ktoré existujú v demokratickej spoločnosti založenej na zásade právneho štátu.

26. Dosiahnutiu tohto cieľa napomáha článok 54 dohovoru, ktorý v súlade s rozsudkami Gözütok a Brügge, ako aj Miraglia zabezpečuje voľný pohyb osôb v rámci Únie (bod 38, resp. 32), cieľ zakotvený v článku 2 prvom bode štvrtej zarážke EÚ.

C — *Časová pôsobnosť článku 54 dohovoru (prvá prejudiciálna otázka)*

27. Schengenské *acquis* sa uplatňuje v Belgicku od 1. mája 1999 a v Nórsku od 25. marca 2001. K spáchaniu trestného činu, z ktorého bol pán Van Esbroeck obvinený, došlo 31. mája a 1. júna 1999. Pán Van Esbroeck bol odsúdený v Nórsku 2. októbra 2000 za nedovolený dovoz zakázaných látok a v Belgicku 19. marca 2003 za nedovolený vývoz tých istých látok.

28. Vzhľadom na túto časovú postupnosť sa vnútroštátny súd pýta, či by zákaz dvojitého trestu stanovený v článku 54 dohovoru, ktorý nebol platný v Nórsku v čase, keď bol vynesený prvý rozsudok, mohol zabrániť uloženiu ďalšieho trestu v Belgicku.

29. Je potrebné poznamenať, že Schengenské *acquis* neobsahuje žiadne osobitné ustanovenie týkajúce sa nadobudnutia účinnosti článku 54 dohovoru alebo jeho účinkov z časového hľadiska.

30. S výnimkou slovenskej vlády sa všetci, ktorí sa zúčastnili na tomto konaní, zhodli na tom, že odpoveď na otázku položenú vnútroštátnym súdom vychádza úplne z povahy a základov zásady *ne bis in idem*.

31. Táto zásada klasifikovaná ako individuálne vecné právo, ktoré má zabezpečiť, aby osoba, ktorá spáchala trestný čin a vykonala trest, nebola znovu stíhaná a potrestaná, je naplnená v okamihu, keď sú tieto podmienky splnené, pretože v tomto okamihu vzniká, ako druhá strana mince, povinnosť verejnej moci zdržať sa akéhokoľvek represívneho opatrenia. Predpokladom uplatnenia uvedenej zásady je skutočnosť, že bol vynesený právoplatný rozsudok.

32. Belgické súdne orgány však začali trestné stíhanie proti pánovi Van Esbroeck a odsúdili ho aj napriek tomu, že už bol vynesený odsudzujúci rozsudok v inom štáte, pričom

v obidvoch štátoch sa v tom čase uplatňoval článok 54 dohovoru. Vzhľadom na to navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal Hof van Cassatie tak, že článok 54 dohovoru sa v takej situácii, o akú ide vo veci samej, uplatní.

34. Rovnaké riešenie vyplýva z výkladu článku 54 dohovoru z procesného hľadiska, pretože pokiaľ nie je výslovne stanovené inak, pravidlá tohto druhu upravujú konania začaté po nadobudnutí ich účinnosti a spor vo veci samej bol v Belgicku začatý po tom, čo článok 54 nadobudol účinnosť v Belgicku a v Nórsku.

33. V návrhoch vo veci Gözütok a Brügge som uviedol (bod 114), že zásada *ne bis in idem* nie je procesným pravidlom, ale základnou zárukou pre občanov v takých právnych systémoch, ktoré sú rovnako ako právne systémy členských štátov Európskej únie založené na súbore práv a slobôd, ktoré sú priznané jednotlivcovi vo vzťahu k aktom verejných orgánov. [14] Hoci by v tejto súvislosti bolo možné uvažovať o tom, že na účely zásady *ne bis in idem* by sa pri druhom súdnom konaní mal uplatniť právny rámec existujúci v čase, keď sa uskutočnilo prvé trestné konanie, alebo dokonca právny rámec existujúci v okamihu, keď bol trestný čin spáchaný, musí sa v súlade so základnou zásadou trestnoprávnej politiky uznanou v dotknutých právnych systémoch uplatniť súčasný právny rámec so spätnou účinnosťou, pretože je pre obvineného výhodnejší.

D — *Definícia idem (druhá prejudiciálna otázka)*

1. Úvodné poznámky

35. Vnútroštátny súd žiada o objasnenie rozsahu pojmu „ten istý čin" obsiahnutého v článku 54 dohovoru.

36. Úloha posúdiť, či čin, pre ktorý bolo začaté trestné konanie, je ten istý ako čin, ktorý bol predmetom predchádzajúceho konania, je podstatou rozhodovacej funkcie a vykonávať ju môže len súd, ktorý priamo pozná situáciu, ktorú má posudzovať, bez toho, aby tým bola dotknutá možnosť preskúmania na druhom stupni.

14 — Queralt Jiménez, A.: *La incidencia en la jurisprudencia constitucional de la autoridad interpretativa de las sentencias del Tribunal Europeo de Derechos Humanos. Especial referencia al caso español* (rozpracovaná doktorandská práca) uvádza, že na základe rozboru rozsudku španielskeho Ústavného súdu č. 2/2003 zo 16. januára 2003 (Boletín Oficial del Estado č. 219, 2003) je možné rozlišovať dve roviny zásady *ne bis in idem:* vecnú, ktorá sa týka nemožnosti potrestať viackrát tú istú osobu za určité konanie, a to nezávisle od toho, či sú tresty uložené v rámci toho istého trestného poriadku alebo v rámci toho istého konania, a procesnú, ktorá zakazuje vedenie nového súdneho konania týkajúceho sa činu, o ktorom už bolo právoplatne rozhodnuté, či už išlo o rozhodnutie odsudzujúce alebo oslobodzujúce, a chráni tak *res judicata* pred súdnymi rozhodnutiami. Autor takisto pripája, ako autonómne právo zákaz dvojitého trestného stíhania, ktoré spadá do rámca práva na spravodlivý rozsudok, ktoré však má nepriamy vplyv na zásadu *ne bis in idem.*

37. Súdny dvor sa preto musí vyhnúť pokušeniu prisvojiť si funkciu tohto súdu. Funkcia Súdneho dvora je obmedzená na poskytnutie výkladových kritérií, ktoré so zreteľom na podstatu a účel tejto normy určujú najvhodnejší spôsob dosiahnutia jednotného zaobchádzania na celom území Európskej únie.

38. V tomto štádiu analýzy musím priznať, že povrchné prečítanie druhej otázky položenej Hof van Cassatie ma podnietilo k tomu, aby som vymedzil hranice neurčitého právneho pojmu „ten istý čin". Mojím úmyslom bolo skoncipovať z hľadiska práva Spoločenstva niekoľko samostatných pravidiel, na základe ktorých by bolo možné vypracovať všeobecné kritérium, ktoré by sa uplatnilo na prípady, ku ktorým by mohlo dôjsť v budúcnosti.

39. Uskutočniť tento zámer nie je len trúfalé, je to aj nemožné, keďže nepredvídateľnosť trestnoprávnych politík a vlastnosti trestných konaní nenapomáhajú vytvoreniu všeobecne platných pravidiel, takže prístup použiteľný na niektoré typy trestných činov alebo na niektoré formy účasti na trestných činoch nemusí byť vhodný pre iné. [15]

40. Rozumnejšou sa zdá byť stredná cesta, ktorá by sa príliš podrobne nezaoberala skutkovým stavom sporu vo veci samej, ale skôr by posudzovala konkrétne okolnosti veci, a pomohla tak vnútroštátnemu súdu tým, že mu poskytne určité pravidlá slúžiace na vyriešenie sporu v súlade s duchom ustanovenia, ktorého výklad sa v tomto konaní požaduje.

2. Výlučne skutkový aspekt pojmu

41. Tento eklektický prístup je základom otázky položenej Hof van Cassatie v tom zmysle, že tento súd chce zistiť, či sa na účely článku 54 považuje nedovolený prevoz omamných a psychotropných látok medzi dvomi krajinami, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru, za „ten istý čin" alebo či je naopak každý z týchto štátov oprávnený trestať takýto prevoz ako samostatný trestný čin.

42. Dôležitosť tejto otázky je zjavná nielen z dôvodu jej právnej komplexnosti, ale aj preto, že pri danom druhu trestných činov sa často opakuje rovnaké konanie. Autori práv-

15 — Dannecker, G.: „La garantía del principio *ne bis in idem* en Europa", Dogmática y ley penal. Libro homenaje a Enrique Bacigalupo, diel I., Madrid, 2004, s. 157 až 176, kladie dôraz na fluktuáciu zásady v súvislosti s prípadmi týkajúcimi sa spolupráce kriminálnych skupín alebo určitých pokračujúcich trestných činov, akým je nedovolené držanie zbrane (s. 168).

nych textov takéto ťažkosti predpokladali [16] a skutočnosť tieto predpoklady potvrdila. [17]

43. Je preto nevyhnutné definovať pojem druhého prvku zásady *ne bis in idem*. Na tento účel je potrebné skúmať tento pojem z troch hľadísk: 1. z hľadiska výlučne skutkovej podstaty činu; 2. z hľadiska uprednostňujúceho jeho právnu kvalifikáciu a 3. z hľadiska, ktoré kladie dôraz na záujmy chránené touto skutkovou podstatou.

44. Jazykový prístup hovorí v prospech prvej možnosti. Španielske znenie dohovoru, ktoré obsahuje slová „por los mismos hechos", nepripúšťa pochybnosti; nemecké, francúzske, anglické, talianske, aj holandské znenie („wegen derselben Tat", „pour les mêmes faits", „for the same acts", „per i medesimi fatti" a „wegens dezelfde feiten") sú takisto nepochybné, pretože všetky odkazujú na *idem factum*, teda na súbor udalostí posudzovaných ako historický fenomén, ktorý musí súd skúmať a s ktorým musí spojiť právne relevantné dôsledky.

45. Tento prístup bude posilnený, pokiaľ sa odkáže na podstatu a zmysel tejto základnej záruky poskytnutej občanom: právo na voľný pohyb v Schengenskom priestore vyžaduje, aby páchateľ činu vedel, že ak už bol raz odsúdený a vykonal svoj trest, alebo prípadne bol právoplatne zbavený viny v členskom štáte, môže sa pohybovať v rámci schengenského priestoru bez toho, aby sa obával stíhania v inom členskom štáte z dôvodu, že právny poriadok tohto štátu posudzuje toto konanie ako iný trestný čin. Ak by sme prijali poslednú uvedenú verziu, cieľ článku 2 prvého odseku štvrtej zarážky EÚ by bol zbavený svojho účinku, a to by viedlo v rámci schengenského priestoru k vytvoreniu toľkých prekážok, koľko existuje trestnoprávnych systémov. Navyše aj napriek harmonizačnému úsiliu rámcových rozhodnutí prijatých Radou sú tieto trestnoprávne systémy charakteristické výraznými rozdielmi.

46. Kritérium chráneného právneho záujmu musí byť z tých istých dôvodov takisto odmietnuté, pretože je tak úzko spojené s legitímnymi požiadavkami vnútroštátnych trestnoprávnych politík členských štátov, že

16 — Vervaele, J. A. E.: vyššie citované dielo, uviedol, že po rozsudku Gözütok a Brügge, zostalo nevyriešených niekoľko základných otázok, ako napríklad definícia pojmu *idem*. Van den Wyngaert, C., a Stessens, G.: „The international *non bis in idem* principle: resolving some of the unanswered questions", *International and Comparative Law Quarterly*, časť 48, október 1999, s. 789, si kládli otázku, či v prípade nedovoleného obchodu s omamnými látkami medzi dvoma štátmi sa páchateľ dopustí dvoch trestných činov, jedného v súvislosti s vývozom a druhého týkajúceho sa dovozu. Dannecker, G.: vyššie citované dielo, s. 167 a 168, používa rovnaký príklad.

17 — Vo veci C-493/03, Hiebeler, Cour d'appel, Bordeaux, sa pýtal, či na účely zásady *nebis in idem* cezhraničná preprava určitého množstva omamných látok znamená existenciu rôznych činov, ktoré by mali byť potrestané v obidvoch príslušných členských štátoch. Súdny dvor sa nevyjadril, pretože toto konanie o prejudiciálnej otázke bolo uznesením z 30. marca 2004 zastavené z dôvodu zániku predmetu sporu v konaní vo veci samej. S podobnými otázkami sa na Súdny dvor obrátili Rechtbank 's-Hertogenbosch (C-150/05, Van Straaten) a Hof van Beroep, Antwerp (C-272/05, Bouwens), takisto v súvislosti s nedovoleným medzinárodným obchodom s drogami. Obidva tieto návrhy na začatie prejudiciálneho konania prebiehajú pred Súdnym dvorom.

umožňuje opakovane trestať to isté konanie, a marí tak cieľ článku 54 dohovoru.

47. Ak by sa namiesto skutkovej podstaty činu kládol dôraz na trestné činy alebo hodnoty chránené ich zákazom, zásada *ne bis in idem* by nikdy nemohla byť uplatnená na medzinárodnej úrovni. [18]

48. Táto okolnosť pravdepodobne vysvetľuje, prečo na rozdiel od Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, ktorý zakazuje dvojité potrestanie za ten istý „čin" (článok 14 ods. 7) a Protokolu č. 7 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý na tie isté účely takisto odkazuje na „trestný čin" (článok 4) [19] (obidva tieto dokumenty odkazujú na danú zásadu na vnútroštátnej úrovni), uznávajú ostatné dohody (ktoré odkazujú na medzinárodný aspekt zásady) striktne skutkové hľadisko. [20] Iniciatíva Helénskej republiky týkajúca sa prijatia rámcového rozhodnutia Rady o uplatnení zásady *ne bis in idem* [21] si osvojila podobné kritérium a definovala *idem* ako „druhý trestný čin, ktorý bez ohľadu na svoju právnu klasifikáciu vychádza výlučne z tej istej alebo v podstate tej istej skutkovej podstaty činu" [článok 1 písm. e)].

49. V súvislosti s touto vecou je tiež potrebné poznamenať, že belgické ministerstvá vnútra a spravodlivosti vydali 10. decembra 1998 obežník, [22] v ktorom je uvedené, že na uplatnenie článku 54 dohovoru sa nevyžaduje totožná právna kvalifikácia, ale len

18 — Je to názor Dannecker, G.: už citované dielo, s. 175.

19 — Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva si v tomto bode protirečí. V rozsudku Gradinger/Rakúsko z 23. októbra 1995, časť A, č. 328-C, Európsky súd pre ľudské práva uznal pojem totožnej skutkovej podstaty činu bez toho, že by bol zohľadnil jeho právnu kvalifikáciu, zatiaľ čo rozsudok Oliveira/Švajčiarsko z 30. júla 1998, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 1998-V, sa riadil týmto druhým hľadiskom. Rozsudok z 29. mája 2001 (vec 37950/97) uviedol tieto dva precedensy do súladu, keď vychádzal zo skutkovej podstaty činu. Rozsudok Göktan/Francúzsko z 2. júla 2002, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 2002-V, však opäť uplatnil právnu definíciu *idem*.

20 — Štatút Medzinárodného trestného tribunálu pre bývajú Juhosláviu a Štatút Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu odkazuje na „činy predstavujúce vážne porušenie medzinárodného humanitárneho práva" (články 10 ods. 1 a 9 ods. 1). Dohovor o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev (Ú. v. ES C 316, 1995, s. 49) a dohovor o boji proti korupcii týkajúcej sa úradníkov Európskych spoločenstiev alebo úradníkov členských štátov Európskej únie (Ú. v. ES C 195, 1997, s. 2) používa pojmy „za ten istý čin" (článok 7 ods. 1 a 10 ods. 1). Listina základných práv Európskej únie (Ú. v. ES C 364, 2000, s. 1) prijíma kritérium toho istého trestného činu („Nikto nesmie byť stíhaný alebo potrestaný v trestnom konaní za čin, za ktorý už bol právoplatným trestným rozsudkom oslobodený alebo odsúdený podľa zákona platného v Únii" — článok 50), ktorý používa Zmluva o Ústave pre Európu (článok II-110) (Ú. v. EÚ C 310, 2004, s. 1).

21 — Ú. v EÚ C 100, 2003, s. 24.

22 — „Circulaire interministérielle sur l'incidence de la convention de Schengen en matière de contrôle frontalier et de coopération policière et judiciaire" (*Moniteur belge*, č. 20, 29. január 1999, s. 2714).

totožná skutková podstata.[23] Žiadny z belgických súdov toto pravidlo nepoužil.[24]

v Belgicku ide o vývoz uvedených zakázaných látok a v Nórsku o dovoz týchto látok. Ak by sa *idem* posudzoval výlučne z hľadiska skutkovej podstaty, pán Van Esbroeck by bol chránený článkom 54 dohovoru, zatiaľ čo v prípade, ak by sa na pojem uplatnil právny aspekt, dvojitý trest by bol možný.

3. Osobitné okolnosti v konaní vo veci samej

50. Skôr uvedené úvahy sú posilnené, keď ich uplatníme na okolnosti sporu pred Súdnym dvorom.

51. Z vecného hľadiska niet pochýb o tom, že čin, za ktorý bol pán Van Esbroeck odsúdený v Nórsku, je tým istým činom, za ktorý bol stíhaný a odsúdený v Belgicku, inými slovami za nedovolený prevoz určitého množstva omamných látok z jednej krajiny do druhej, ku ktorému došlo 31. mája až 1. júna 1999. Toto konanie má v týchto štátoch odlišnú právnu kvalifikáciu:

52. Domnievam sa, že posledná uvedená možnosť musí byť zamietnutá z troch dôvodov. Po prvé vedie k obmedzujúcemu riešeniu, ktoré je nezlučiteľné s rozpínavou silou vlastnou základným zárukám, ktoré chránia dôstojnosť jednotlivca. Po druhé je v priamom konflikte s deklarovaným cieľom článku 54 dohovoru, ktorým je zaručiť voľný pohyb osôb, tým, že nad osobou, ktorá už vykonala svoj trest, visí ako Damoklov meč hrozba ďalšieho trestu v prípade, že prekročí hranice štátu, v ktorom trest vykonala. Nakoniec je smiešne hovoriť o dovoze a vývoze na území, na ktorom sa uplatňuje právny poriadok, ktorý vo svojej podstate smeruje k odstráneniu hraníc pre osoby, ako aj pre tovar.[25]

23 — V záveroch, ktoré prijal IX. Medzinárodný kongres o trestnom práve v Haagu 29. augusta 1964, bola navrhnutá čisto skutková definícia pojmu *idem* (jeho znenie je možné konzultovať v *Zeitschrift für Strafrechtswissenschaften*, 1965, s. 184 až 193, osobitne s. 189 a 190). Najvyššie súdy v Holandsku a Francúzsku túto koncepciu prijali (rozsudok Hoge Raad z 13. decembra 1994 (Ars Aequi 1995, s. 720) a rozsudok Cour de Cassation z 13. decembra 1983 (Bulletin č. 340)), ktorý cituje Weyembergh, A.: „Le principe *ne bis in idem*: pierre d'achoppement de l'espace pénal européen?", *Cahiers de droit européen*, 204, č. 3 a 4, s. 349).

24 — The Tribunal correctionnel, Eupen, v rozsudku z 3. apríla 1995, zverejnený v *Revue de droit pénal et de criminologie*, november 1996, s. 1159), tvrdí, že aj keby bola účasť určitej osoby na obchodovaní medzi Belgickom a Nemeckom rozdelená na dva trestné činy v súlade s článkom 36 Jednotného dohovoru o omamných látkach prijatého v New Yorku 30. marca 1961, nemalo by byť začaté súdne konanie pred belgickým súdom za trestný čin spáchaný v Belgicku, pretože toto konanie predstavuje jediný trestný čin a jeho páchateľ už bol odsúdený v Nemecku. Brammertz, S.: „Trafic de stupefiants et valeur internationale des jugements répressifs à la lumière de Schengen", *Revue de droit pénal et de criminologie*, November 1996, s. 1063 až 1081, opisuje, ako belgická judikatúra odporovala pred vstupom ustanovení Schengenského *acquis* do platnosti medzinárodnému uplatneniu zásady *ne bis in idem*.

25 — Podľa Brammertz, S.: už citované dielo, s. 1077 a 1078, po vstupe ustanovení Schengenskej dohody do platnosti už nie je možné tvrdiť, že nedovolený obchod s drogami medzi dvoma zmluvnými štátmi zahrnuje rôzne trestné činy, ktoré môžu byť predmetom dvojitého trestu, keďže voľný pohyb osôb a tovaru predpokladá klímu vzájomnej dôvery, ktorá musí súvisieť s analýzou a posúdením cezhraničného trestného činu. „Prečo považovať obchod s drogami medzi Eupen a Liège za jediný trestný čin a ten istý obchod medzi Eupen a Aix-la-Chapelle v dôsledku hranice za dva rôzne trestné činy, keď takéto rozdelenie nemá z územného hľadiska žiadne vecné opodstatnenie?"

4. Článok 71 dohovoru

53. Toto ustanovenie zaväzuje zmluvné štáty, aby prijali nevyhnutné opatrenia potrebné na zamedzenie nedovoleného obchodu s omamnými a psychotropnými látkami v súlade s dohovormi Organizácie spojených národov, predovšetkým s dohovorom o omamných látkach a dohovorom o psychotropných látkach, podľa ktorých sa porušenia zákona, ak sa spáchajú v rozličných krajinách, budú považovať za osobitné porušenie zákona (články 36 a 22).

54. Uvedené ustanovenia sú zdanlivo v rozpore s tvrdeniami uvedenými v predchádzajúcich bodoch týchto návrhov, avšak po pozornom preštudovaní ich obsahu je možné povedať, že dané ustanovenia ich vôbec nespochybňujú, ale naopak, potvrdzujú.

55. Cieľom článku 71 je zabezpečiť, aby v rámci Schengenu štáty neprestávali bojovať proti obchodovaniu so zakázanými látkami a s týmto cieľom odkazuje na dohovory Organizácie spojených národov v tejto oblasti. Článok 71 má všeobecnú pôsobnosť a nepredstavuje tak osobitné obmedzenie článku 54.

56. Na základe tohto predpokladu je potrebné vyššie uvedené dohovory Organizácie spojených národov skúmať v ich historickom a právnom kontexte, pretože požiadavka uvedená v ich článku 22 a 36, ktorá zaväzuje zmluvné strany, aby prijali opatrenia na potrestanie konania, ktoré súvisí s nedovoleným obchodom s omamnými látkami, nie je nepodmienečná, ale podlieha obmedzeniam stanoveným v právnych systémoch zmluvných strán dohovoru. Článok 54 dohovoru je súčasťou právneho poriadku štátu, ktorý ho podpísal, takže tieto ustanovenia nemôžu oslabiť jeho účinnosť.

57. Takisto netreba zabudnúť na to, že dohovory Organizácie spojených národov vznikli na účely celosvetového boja proti zakázanému obchodovaniu s drogami, omamnými a psychotropnými látkami, pretože nie vo všetkých krajinách existovala silná odozva na daný problém. Tento pohľad priznáva uvedeným článkom 22 a 36 ich skutočný význam, to znamená, že ak sú trestné činy spáchané v niekoľkých zmluvných štátoch, je možné ich páchateľov trestne stíhať a potrestať v ktoromkoľvek z nich, aby v prípade, ak si niektorý štát nesplní svoje povinnosti, nezostali páchatelia týchto trestných činov nepotrestaní. Toto hľadisko však nemá zmysel v rámci schengenského priestoru, ktorý je založený, ako som už uviedol v návrhoch vo veci Gözütok a Brügge (bod 124) a ako to potvrdil Súdny dvor vo svojom rozsudku (bod 33), na vzájomnej dôvere zmluvných štátov vo svoje systémy trestného súdnictva. [26]

26 — Program opatrení určený na implementáciu zásady vzájomného uznávanie rozhodnutí v trestných veciach do praxe (Ú. v. ES C 12, 2001, s. 10) odkazuje na zásadu *ne bis in idem* ako na jedno z opatrení, ktoré je v tomto zmysle primerané (s. 12). Rovnaký postoj je vyjadrený aj v oznámení Komisie Rade a Európskemu parlamentu o vzájomnom uznávaní súdnych rozhodnutí v trestných veciach a o posilnení vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi [KOM(2005) 195, konečné znenie, s. 4].

58. Uvedené články majú skrátka zabrániť vecnej dekriminalizácii určitého konania, ale zároveň majú zabezpečiť, aby v prípade, že takéto konanie bolo potrestané, nebolo ďalšie potrestanie možné v takých právnych systémoch uznávajúcich zásadu *ne bis in idem*, ako je systém Schengenského *acquis*. Medzi oboma súbormi právnych noriem tak neexistuje žiadny rozpor.

59. Podľa článku 54 dohovoru v spojení s jeho článkom 71 sa teda obchod s omamnými a psychotropnými látkami akéhokoľvek druhu vrátane konope medzi štátmi, ktoré sú signatármi dohovoru alebo v ktorých sa vykonáva a uplatňuje Schengenské *acquis*, považuje za „ten istý čin" na účely predchádzajúceho ustanovenia, a to nezávisle od právnej kvalifikácie tohto konania v právnych poriadkoch dotknutých štátov.

VI — Návrh

60. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem Súdnemu dvoru, aby na otázky položené Hof van Cassatie van België odpovedal takto:

1. Článok 54 dohovoru, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda, sa uplatní *ratione temporis* na konanie začaté po tom, čo uvedený dohovor vstúpil v príslušnom štáte do platnosti, na čin, za ktorý už bola osoba odsúdená. Dátum, kedy k tomuto prvému odsúdeniu došlo, je irelevantný.

2. Podľa článku 54 dohovoru v spojení s jeho článkom 71 sa obchod s omamnými a psychotropnými látkami akéhokoľvek druhu vrátane konope medzi štátmi, ktoré sú signatármi dohovoru alebo v ktorých sa vykonáva a uplatňuje Schengenské *acquis*, považuje za „ten istý čin", a to nezávisle od právnej kvalifikácie tohto konania v právnych poriadkoch dotknutých štátov.